

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת בלק תשפ"ה¹

(נכתב ונערך על פי שיחות משנים שעברו)

לא לשמוע לעצת בלעם הרשע

למרות שה' אינו מעוניין בכך.²

מדוע לא הפר ה' את עצת בלעם

בענין זה בלעם נוחל באמת מפלה גמורה. הוא לא מצליח לקלל את ישראל, למרות שעשה כמה השתדלויות וכמה נסיונות להצליח בזה, [כמבואר בפרשה]. ואולם, אחר כך בלעם עובר לתכסיס אחר, שעל ידו הוא מצליח לפגוע בישראל פגיעה קשה מאד. הוא אומר לבלק: "אלקיהם של אלה שונא זימה הוא" (סנה' קו, א), וא"כ העצה להתגבר עליהם היא ע"י הכשלתם בזימה, שהתורה אמרה עליה: "ולא יראו כך ערות דבר, וישב מאחריה" (דברים כג, טו), "מלמד שהערייות מסלקות את השכינה" (ספרי שם ס' רנ"ח). אחרי סילוק השכינה מישראל, ניתן יהיה להתגבר עליהם בקלות. זוהי עצתו של בלעם לבלק³, ובדרך זו הוא מצליח להכשיל את ישראל כשלון גדול, גם בנשים נכריות, וגם בעבודה זרה.

למה כאן הקב"ה לא מתערב, למנוע מבנות מדין להחטיא את ישראל? כי כאן זה קשור לבחירה של עם ישראל. לכל אחד מישראל יש בחירה, אם לחטוא ח"ו, או להשאר דבוק בה'. לכן כאן הקב"ה לא מתערב, וממילא בלעם מצליח. ב"ה לא הצליח להשמיד את כל כלל ישראל, אבל המכה היא קשה מאד. מאה וחמישים ושה אלף איש נהרגים ע"י דיני ישראל (רש"י במדבר כה, ה), ועוד עשרים וארבעה אלף מתים במגפה (שם, ט). בסך הכל - מאה ושמנים אלף איש. כמעט שליש מתוך ששים רבוא מנין בני ישראל מוצאים את מותם בפרשה הזו, בגלל עצת בלעם. ה"הצלחה" של בלעם היתה עלולה להיות עוד יותר גדולה, לולא פינחס שקינא את קנאת ה' ועצר את המגפה. הקב"ה הרי מעיד, "פינחס בן אלעזר בן אהרן הפהן השובב את חמתי מעל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל... וְלֹא כָלִיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְיָתִי" (שם, יא). לולא עשה פינחס מה שעשה, היה הקב"ה ח"ו מכלה את ישראל. עד כדי כך היתה "מוצלחת" עצתו של בלעם, שהיה בכוחה להביא את הקב"ה לכלות את ישראל.

חטא בנות מדין - בגלל אי זהירות בשמירת

הענינים

מה היה הגורם למכשול הנורא שנכשלו כאן ישראל? אסור לקטרג על עם ישראל, אבל כנראה הגורם לזה היה אי שמירת הענינים. שהרי מה עשו אותן רשעות? - וַתִּתְקַרְאן

התיחסותו של בלעם לפתיחת פי האתון -

בגדלות ובקטנות

התורה מספרת: "ויפתח ה' את פי האתון, ויִתְאָמַר לְבָלָעַם: מָה עָשִׂיתִי לָךְ כִּי הִפִּיתִנִי זֶה שְׁלֹשׁ רְגָלִים. וַיֹּאמֶר בָּלָעַם לְאֶתוֹן: כִּי הִתְעַלְלָתָ בִּי" (במדבר כב, כח-כט). מיד אח"כ מדברת האתון שוב: "וַיִּתְאָמַר הָאֶתוֹן אֶל בָּלָעַם: הֲלוֹא אָנֹכִי אֲתִנֶּךָ אֲשֶׁר רָכַבְתָּ עָלַי מֵעוֹדָךְ עַד הַיּוֹם הַזֶּה, הִתְסַפֵּן הִסְפַּנְתִּי לַעֲשׂוֹת לָךְ פֶּה? וַיֹּאמֶר: לֹא" (שם, ל). העיר כאן אחד מרבתי זצ"ל, שרואים כאן גדלות מסויימת של בלעם. אם אנו היינו שומעים אתון שפותחת את פיה ומדברת, היינו נבהלים מאד. בורחים מהר, או מתמוטטים במקום. לעומת זאת, בלעם אינו נבהל. האתון מדברת אליו, והוא עונה לה ומתנוכח עמה. מה מעיד הדבר הזה על בלעם? - שהוא מבין, שמי שנתן פה לאדם, יכול לתת פה גם לאתון. נכון שבדרך כלל ה' לא נותן פה לאתון, אבל במקרה זה - ה' נתן פה לאתון. ממילא, אין כאן משהו שצריכים להבהל מפניו. אם בלעם מבין זאת ברגע אחד, זה יפה מאד.

אבל חושבני, שחזן מהענין הנ"ל, שהוא נכון, ומעיד באמת על גדלות מסויימת של בלעם, חזן מזה, רואים גם חסרון של בלעם בתגובתו לפתיחת פי האתון. בלעם שומע את האתון מדברת, ולא שואל את עצמו: "למה עשה ה' נס גדול כזה, שהאתון תדבר אליי"? ... אנחנו מבינים למה עשה ה' נס כזה: ה' עשה את הנס הזה, כדי להזכיר לבלעם, שכמו שה' יכול לעשות שהאתון תדבר, כך ה' יכול לעשות שבלעם לא יוכל לדבר. רק מה שה' ישים בפיו הוא יוכל לדבר, ודברים אחרים הוא לא יוכל לדבר. את זה בלעם לא הבין כאן, וזוהי כבר קטנות מצידו של בלעם, שלא ניסה אפילו לחשוב, מה התפון הקב"ה לרמוז לו ע"י הנס הגדול שעשה לעיניו.

אח"כ המלאך כבר מדבר אליו גלויות: "אָנֹכִי יִצְאָתִי לְשֹׁטֵן, כִּי יָרַט הַדֶּבֶר לְנֶגְדִי" (שם, לב), "בשביל שהדרך לנגדי, לקנאתי ולהקניטני... לכעסי ולהמראתי" (רש"י שם). אתה הולך בדרך שהיא נגד רצון ה'. ובכל זאת בלעם אינו נכנע. אמנם הוא אומר למלאך "אֲם רַע בְּעֵינַי אֲשׁוּבָה לִי" (שם, לד), אבל כשהמלאך אומר לו שהרשות נתונה לו לעשות כרצונו, כי בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו (שם לה, ורש"י שם), הוא ממשיך בדרכו בשמחה (רש"י שם ד"ה עם) כדי לקלל את ישראל, ח"ו. הקב"ה מתערב אח"כ ומונע מבלעם לקלל את ישראל, אבל בלעם לא מביא כרגע בחשבון אפשרות כזו, וחושב שיצליח לקלל את ישראל

להתגבר. לא להגיע למצב שנעשית לו כהיתר. מה שנכשלת נכשלת, וצריך לעשות תשובה על כך, אבל עכ"פ - זו איננה סיבה להכשל עוד. הרי מה קורה למי שמחליט שלא להזהר עוד מעבירה מסוימת? אומר הפסוק: "למען ספוט הָרְוּה אֶת הַצִּמְאָה" (דברים כט, יח) - "בדיל לאוספה לָה חֶטְאִי שְׁלוּתָא עַל זְנוּתָא" (אונקלוס). כלומר: כל זמן שאדם מחליט שבעצם הוא נזהר, והוא אכן משתדל שלא להכשל, אז למרות שֶׁפֶה ושם הוא נכשל ברצון, אין דנים אותו אלא על מה שעשה ברצון. אבל ברגע שאדם מחליט: "מעבירה זו אינני נזהר יותר", אז גם אם נכשל בשוגג, ואפילו קרוב לאונס, ה' דן אותו גם על השגגות של עבירה זו. כדאי א"כ להשתדל מאד, שלא להגיע למצב הזה, של "נעשית לו כהיתר". גם אם נכשלים, להשתדל שלא להכשל עוד. וגם אם קרוב לודאי שאכשל, להשתדל לפחות שזה לא ימשוך את הלב שלי יותר מדי. אנו אומרים בקריאת שמע: "וְלֹא תִתְּנוּ אֲחֵרֵי לְבַבְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם" (במדבר טו, לט). גם אם העינים רואות מה שרואות - לא לתור אחריהן. לא ללכת שבי אחרי המראות שאנו רואים.

ומי שלא נזהר בזה, מי יודע אלו אסונות באים על עם ישראל בגללו. התורה הרי אומרת, "כִּי תֵצֵא מִן־הָאָרֶץ וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֲרֹת דָּבָר וְשֹׁב מֵאֲחֵרֶיךָ" (דברים כג, טו). שאם יהיו מכשולים כאלה, ה' ח"ו יסלק את שכנינו מִיִּשְׂרָאֵל, וישראל לא יוכלו לעמוד בפני אויביהם. כשה' איתנו, שום אויב לא יכול נגדנו. אבל כשה' ח"ו לא איתנו, יד אויבינו תקיפה. הכל תלוי בנו, אם אנו מקדשים את המחנה שלא יהיה בו דברים כאלה, או לא מקדשים את המחנה. אנו קובעים מי יהיה המנצח במלחמה. לא ע"י מינוי המפקד המוכשר ביותר, או ע"י אמצעי הלחימה המשוכללים ביותר, אלא ע"י שמירת העינים ושמירת המעשה שלא נכשל בעריות. רק בצורה כזאת אנו קובעים את גורל המלחמה, לא בצורה אחרת. גם אם יעשו תשובה, תחילת התשובה צריכה להיות ע"י סילוק המכשול. ואולם, אם ממשיכים להכשל בשמירת העינים, התשובה אינה שלמה.

נגיעה בעריות - יהרג ואל יעבור

גם כשנפגשים למטרת נישואין, ומקיימים את דברי חז"ל "אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה" (קידושין מא, א), לא צריך להרבות בזה יותר מדי. אם קבע כבר בדעתו שהיא מוצאת חן בעיניו, לא צריך לבדוק שוב ושוב. אמנם צריך עוד לבדוק שהיא מתאימה לו מבחינת המידות וההשקפות [וגם לזה לא צריך פגישות מרובות], אבל את המראה החיצוני הרי אפשר לבדוק בפעם אחת. אין שום צורך ושום היתר להרבות בהסתכלות, גם בפגישות הנעשות לצורך נישואין.

כמו כן, מי שלא נזהר בשמירת העינים, וכל שכן מדברים חמורים יותר, מפסיד לעצמו את שמחת הראשונות כשיכנס לחופה עם בת זוגו. זהו חשבון קטן, אבל החשבון העיקרי הוא מה שמפסיד לעם ישראל. צריך להזהר מראיות אסורות, וכל שכן שצריך להזהר מנגיעה אסורה. אשה שאינה טהורה - וכיום כל אשה פנויה היא בחזקת שאינה

לְעַם לְזִכְרֵי אֱלֹהֵיהֶן" (שם, ב). ופירשו חז"ל, שערומות פגעו בהן (סנה' קו, א). זה מצידן. אבל מצד ישראל - העינים שלא נזהרו וראו זאת, הן אלו ש"מצליחות" להביא את החורבן הגדול. אולי "וּתְקַרְאֵן" הוא גם מלשון מקרה, כי ישראל ודאי לא היו הולכים בכוונה כדי להסתכל; אבל כשקורה המקרה ונתקלים בזה - קשה להתגבר.

הגמרא מביאה אפילו על רבן גמליאל ורבי עקיבא שקרה להם שראו גויות, והגמרא מסבירה שהדבר קרה בקרן זוית (ע"ז כ, א-ב). הולכים ברחוב, ולפתע מעבר לפינה רואים מה שרואים, בלי שיוודעים מראש מה יש שם, וממילא אין אפשרות להימנע מזה. אם כך היה גם בערבות מואב, שהיו רואים רק באופן זה, מסתבר שהקב"ה לא היה דן אותם על כך. אבל המציאות היתה שמתוך האונס באו גם לרצון, והדרדרו מזה עד עבודה זרה ועד לקחת נשים נכריות, לכן נענשו בעונש כבד כל כך. ההתחלה היתה פחות או יותר באונס, אבל כשלא נזהרים - באים מתוך האונס גם לדברים אחרים.

כי שמירת העינים היא דבר יסודי מאד. התורה גם מזהירה, כשישראל יוצאים למלחמה, "וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֲרֹת דָּבָר וְשֹׁב מֵאֲחֵרֶיךָ" (דברים כג, טו). שאם יהיו מכשולים כאלה, ה' ח"ו יסלק את שכנינו מִיִּשְׂרָאֵל, וישראל לא יוכלו לעמוד בפני אויביהם. כשה' איתנו, שום אויב לא יכול נגדנו. אבל כשה' ח"ו לא איתנו, יד אויבינו תקיפה. הכל תלוי בנו, אם אנו מקדשים את המחנה שלא יהיה בו דברים כאלה, או לא מקדשים את המחנה. אנו קובעים מי יהיה המנצח במלחמה. לא ע"י מינוי המפקד המוכשר ביותר, או ע"י אמצעי הלחימה המשוכללים ביותר, אלא ע"י שמירת העינים ושמירת המעשה שלא נכשל בעריות. רק בצורה כזאת אנו קובעים את גורל המלחמה, לא בצורה אחרת. גם אם יעשו תשובה, תחילת התשובה צריכה להיות ע"י סילוק המכשול. ואולם, אם ממשיכים להכשל בשמירת העינים, התשובה אינה שלמה.

להזהר בשמירת העינים למרות הקושי והכשלונות

במציאות של ימינו, קשה מאד להזהר בשמירת העינים. מי שהולך ברחוב, כמעט לא יתכן שלא יכשל בזה. חז"ל אומרים, למשל, שלא ללכת אחרי אשה (עירובין יח, ב), שמא יבוא להסתכל בה. ובכל זאת, מו"ר הגרש"ז אויערבאך זצ"ל אמר, שהיום כמעט לא שייך להזהר בזה. אם תסטה מדרכך כדי לא ללכת אחרי אשה זו, נמצאת הולך אחרי אשה אחרת. בכל מקום יש אשה. אז מה הרווחת? אבל מה שכן צריך להשתדל, שלא לבוא מתוך האונס לרצון. וכל שכן אם נכשלים לפעמים ברצון, אין זו סיבה להכשל פעמים נוספות. אחת הבעיות בכל עבירה שעוברים עליה כמה פעמים, היא באמת הענין הזה, ש"כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה, נעשית לו כהיתר"⁴ (יומא פו, ב). הוא נעשה קרוב אל החטא, וכבר אינו מרגיש את חומרת הדבר! לפחות על ענין זה צריך

שמוסיפים קדושה וטהרה בעולם, לא מאלה שמוסיפים ח"ו טומאה וקלקולים בעולם. לא רק לסמוך על ההבטחה שבאחרית הימים הכל כבר יסתדר, אלא להשתדל להיות שותף ליצירת המצב הזה.

בזמן הגאולה יהיה הבדל גדול בין מי שסייע להביא את העולם אל מצבו המתוקן - כל הצדיקים ששמרו דרך ה', למדו תורה וקיימו מצוות במסירות נפש - לבין מי שלא סייע לכך. הנביא הרי אומר, שלעתיד לבוא "וְשָׁכַתְם וְיָאֵתָם בֵּין צַדִּיק לְרָשָׁע, בֵּין עֶבֶד אֱלֹקִים לְאִשָּׁר לֹא עָבְדוּ" (מלאכי ג, יח). יהיה אפשר להבחין ביניהם באופן ברור. מהו "לֹא עָבְדוּ"? אין הכוונה לרשע גמור, שהרי זה נזכר כבר בתחילת הפסוק. הכוונה ב"לֹא עָבְדוּ" היא לצדיק, אך צדיק כזה שלא עשה את המאמצים המירביים. כך מבואר בגמרא (חגיגה ט, ב). הרי שיהיה אפשר להבחין אז לא רק "בֵּין צַדִּיק לְרָשָׁע", אלא גם "בֵּין עֶבֶד אֱלֹקִים לְאִשָּׁר לֹא עָבְדוּ". בין מי שעשה את מירב המאמצים להביא את העולם אל תיקונו, למי שלא עשה כזה את מירב המאמצים. התאמץ, אבל לא כל כך חזק. עלינו להשתדל אפוא להיות עובדי אלקים, שיראו עלינו שעשינו את מירב המאמצים להבאת הגאולה ותיקון העולם.

לא לשמוע לעצת בלעם

על הפסוק שהזכרנו, "לֹא הָבִיט אֲנִי בְּעֵצָב, וְלֹא רָאָה עֵמֶל בְּיִשְׁרָאֵל", אומרים חז"ל, שזוהי עצה רעה שהתכוין בלעם לתת לישראל⁵. ומהי העצה? - העצה היא זו: לֹא הָבִיט אֲנִי בְּעֵצָב, וְלֹא רָאָה עֵמֶל בְּיִשְׁרָאֵל! גם אם יש ליקויים רוחניים בעם ישראל - אֲנִי וְעֵמֶל - הקב"ה מתעלם מהם. כביכול אינו מביט ואינו רואה אותם. "לֹא הָבִיט... וְלֹא רָאָה...". ואם כך, הרי לא צריכים לפחד יותר מדי! אפשר לחטוא כמה שרוצים, ולא יקרה שום דבר!

ומה אומרים חז"ל על "עצה" זו? הם אומרים כך: "לִמָּה הָיוּ דוֹמִין (משה ובלעם)? לִבְנֵי מֶלֶךְ שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי פִדְגוּגִין⁶, אֶחָד אוֹהֵב ואֶחָד שׁוֹנֵא. זֶה שֶׁהָיָה אוֹהֵב, הָיָה מִזְהִירוֹ ואֹמֵר לוֹ: "בְּנִי, הִזָּהָר בְּעֵצָמְךָ שֶׁלֹּא תַעֲשֶׂה עֲבִירָה! שֶׁאֲבִיךָ דִּין, וְאִם שׁוֹמֵעַ שֶׁעֲבַרְתָּ עֲבִירָה, אֶע"פ שֶׁהוּא אֲבִיךָ, אֵינוֹ נוֹשֵׂא לְךָ פָּנִים!" וְהָאֶחָד שֶׁהָיָה שׁוֹנֵא אוֹתוֹ, אָמַר לוֹ: "מָה אַתָּה מַיְצֵר? אֲבִיךָ מֶלֶךְ! עֲשֵׂה כָל תַּאוֹתְךָ, וְאַל תִּתְּיָרָא מִשׁוֹם בְּרִיָּה, כִּי אֲבִיךָ אֵינוֹ מִקְפִּיד עֲלֶיךָ" (והתכוין בעצה זו לגרום לכך, שהמלך יכעס על בנו וידיח אותו מירושת המלכות). כך, הבן - אלו ישראל, הִשְׁנִי פִדְגוּגִין - הם משה ובלעם. משה היה אוהבם ואמר להם: "הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם... וְחָרָה אֶף ה' בְּכֶם..." (דברים יא, טז-יז)... אבל בלעם היה אומר: אל תיראו! בניו אתם, עשו כל מה שאתם מבקשים, ואינו מקפיד עליכם" (תנחומא, הוֹסֵפָה לַפְּרִשְׁת דְּבָרִים), וכפי שאמר בלעם: "לֹא הָבִיט אֲנִי בְּעֵצָב, וְלֹא רָאָה עֵמֶל בְּיִשְׁרָאֵל". אפשר לחטוא כמה שרוצים, ולא יקרה שום דבר! נמצא, שכל מטרתו של בלעם בפסוק זה היתה לתת עצה רעה לישראל, להסיתם לחטוא, כדי שהקב"ה יכעס עליהם

טהורה - לדעת הרמב"ם ועוד פוסקים, הנוגע בה בדרך חיבה עובר בלאו גמור של "לֹא תִקְרְבוּ לְגִלּוֹת עֲרֹנָה" (ויקרא יח, ו), שענינו הוא, שלא לעשות מעשים המביאים לגילוי ערוה (רמב"ם בספר המצוות מצות ל"ת שנ"ג, ובהל' איסורי ביאה פכ"א ה"א), וכן נקט השו"ע להלכה (שו"ע אה"ע סי' כ' ס"א). אמנם הרמב"ן חולק על זה וסובר שאין בזה איסור תורה (רמב"ן בהשגותיו לספר המצוות שם), אבל גם הוא מודה שיש בזה איסור מדברבנן. ולדעת הרמב"ם, כפי שאמרנו, יש בזה איסור תורה גמור, וכנראה גם חיוב של "יהרג ואל יעבור" (עי' ביאור הגר"א לשו"ע יו"ד סי' קצ"ה סק"כ וס"ק כ"א, ועי' ש"ך שם סק"כ). צריך א"כ להזהר בזה מאד. מי שלא נזהר בזה, מי יודע כמה אסונות נזקפים לחובתו.

על הגאון הצדיק רבי ישראל מסלנט זצוק"ל מספרים, שנסע פעם ברכבת, ולפתע שם לב שרק הוא ועוד אשה אחת גויה נמצאים לבדם בקרון, [שאר האנשים ירדו כבר בתחנה]. כנראה שהיה קשה לעבור מקרון לקרון בשעת הנסיעה, ולכן הסתפק רבי ישראל אם מותר לו לקפוץ מהחלון ולהרג כדי לא לעבור על איסור יחוד. עד שפשט את הספק, ב"ה הרכבת כבר הגיע לתחנה, והוא כבר לא נשאר בודד עם אותה גויה. צריך לדעת את חומרת הדברים. על שמירת העינים עוד יש לנו לפעמים פטור של "קרוב לאונס". אבל נגיעה בעריות - זה כבר תלוי כך אם לנגוע או לא לנגוע. זה כבר מזיד גמור. אין על זה שום פטור של "קרוב לאונס".

עד היכן אפשר להתדרדר כשלא נזהרים בעינים אלו כפי שצריך? - נודע לי לפני כעשר שנים, על בחור שלמד בישיבה - לא בשיבתנו, ואני מניח שלא בהרבה ישיבות היה יכול לקרות דבר כזה, אבל יש גם דברים כאלה - בחור ישיבה שהתקשר בטלפון אל רבו לשעבר, ובישר לו שהוא עומד להתחתן עם גויה!... עד כדי כך אפשר להתדרדר! צריך להזהר מאד. איני מדבר כבר על גויה. מצד איסור נדה, האיסור ביהודיה לא פחות מבגויה, אולי יותר מאשר בגויה. זה חמור יותר.

להיות מהמסייעים להבאת הגאולה, ולא מהמרחיקים אותה

הקב"ה מצדו הוא רב חסד. "לֹא הָבִיט אֲנִי בְּעֵצָב, וְלֹא רָאָה עֵמֶל בְּיִשְׁרָאֵל" (במדבר כג, כא), כפי שאומר בלעם בפרשתנו. אבל הנהגה זו תלויה בנו, שגם אנחנו לא נביט לדברים לא טובים. הקב"ה הרי מתנהג עם בריותיו במידה כנגד מידה (סנה' ז, א). ממילא, אם נזהר שלא להביט לדברים לא טובים, גם הקב"ה ינהג עמנו באופן של "לֹא הָבִיט אֲנִי בְּעֵצָב, וְלֹא רָאָה עֵמֶל בְּיִשְׁרָאֵל".

אמנם יש הבטחה של הקב"ה "כִּי לֹא יִטָּשׁ ה' עַמּוֹ וְיִנְחָלֵתוּ לֹא יַעֲזֹב" (תהלים צד, יד), ובאחרית הימים ודאי יבואו כל הדברים על תיקונם, העולם כולו יהיה קדוש וטהור, אבל אנו מצדנו צריכים לעשות השתדלות גם מצדנו להביא את העולם אל המצב המתוקן, להשתדל להיות מאלה

ויענישם, (וכפי שיעץ גם לבלק לעשות, להחטיא את ישראל כדי שהקב"ה יענישם).
אומרים על כך חז"ל: "מוכיח אדם, אחריו חן ומצא ממחליק לשון (משלי כח, כג). [כלומר: המוכיח אדם על עבירות שבדור, לאחר זמן ימצא חן בעיניו יותר ממחליק לשון (רש"י שם)]. מוכיח אדם - זה משה, שהוכיח את ישראל... מחליק לשון - זה בלעם" (מדרש תנחומא שם), שאמר לישראל דברים הנעימים לאוזן, אך התכוין לרעתם. הידיד האמיתי שלנו הוא משה רבינו. הוא מרבה להוכיח אותנו, בעגל, במי מריבה ובעוד מקומות, אבל הוא מוכיח אותנו כדי שנלך בדרכים טובות וישרות, ונזכה לחיי עולם הבא. ולעומת זאת, מה אומר לנו בלעם? - אין לכם מה לדאוג! "לא הביט און ביעקב, ולא ראה עמל בישאאל"! הכל יהיה בסדר, ואין לכם מה לפחד. מפני שהוא רוצה שנחטא, ורוצה להכשיל את ישראל.

והנה, בלעם כבר נהרג, ב"ה. אבל יש יצר הרע וכל

השיחה נערכה לפי קוצר דעתו של העורך,
וכל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.

1. לדעת הרב שליט"א, בכל פרשה בתורה יש קשר או הקבלה בין תחילת הפרשה לסופה. [הרב פרסם מאמר בענין זה בכתב העת "ירושתנו", כרך ג' (תשס"ט) עמ' קי"ח. כתב עת זה יוצא לאור פעם בשנה ע"י "מכון מורשת אשכנז" (בני ברק), ובו מחקרים וסקירות בתורתם של חכמי אשכנז, אורחותיהם ומנהגיהם].
הקשר שציין אליו הרב שליט"א בפרשת בלק: "ואלי אוכל נקה בו" (במדבר כב, ו) ⇔ "ויהיו המותם במגפה ארבעה ופשיטתם אלה" (שם כה, ט).
קשר נוסף: "ויאמר בלק בן צפור" (שם כב, ב) ⇔ "ויאמר פנחס בן אלעזר" (שם כה, ז).
קשר נוסף: "ויאמר מואב אל זקני מדן" (שם כב, ד) ⇔ "ויאמר משה אל שפטי ישראל" (שם כה, ה).
קשר נוסף: "והוא ישב ממלי" (שם כב, ה) ⇔ "וישב ישראל בשטים" (שם כה, א).
קשר נוסף: "אשר עשה ישראל לאמרי" (שם כב, ב) [אלו שני מלכים שהרגו ישראל (רש"י)] ⇔ "הרגו איש אנשיו" (שם כה, ה) [כל אחד מדייני ישראל היה הורג שנים] (רש"י).
קשר נוסף: "אשר עשה ישראל לאמרי" (שם כב, ב) [אלו שני מלכים שהכונן ישראל לפי חרב (רש"י)] ⇔ "וינקה את שניהם" (שם כה, ח).
קשר נוסף: "וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור" (שם כב, ה) [פונים לעזרה אל בלעם] ⇔ "נתקבצו שבטו של שמעון אצל זמרי, אמרו לו: אנו נדונין במיתה ואתה יושב"? (רש"י שם כה, ו) [פונים לעזרה אל זמרי].
2. בשיחה לפרשת בלק תשס"ו ביאר הרב שליט"א, שבלעם סבור היה להכריח את הקב"ה להסכים ח"ו לקלל את ישראל. כיצד? - ע"י שיזכיר לפניו את חטא העגל (ע"י אונקלוס ורש"י במדבר כד, א). בחטא העגל הרי נאמר, "וביום פקדי, ופקדתי עליהם חטאתם" (שמות לב, לד). "תמיד תמיד כשאפקוד עליהם עונותיהם, ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה" (רש"י שם). ממילא, בלעם חושב לנצל זאת, ולגרום לכך שעכשיו יהיה "יום פקדי", ח"ו. הוא יזכיר את חטא העגל, ונגד זה ח"ו אין שום עצה. הקללה תהיה מוכרחה לחול. אלא שהקב"ה מראה לו מיד, שישראל "שכן לשבטיו" (במדבר כד, ב), "שכל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינן מעורבין, ואין פתחיהן מכוונין זה כנגד זה, שלא יציץ לתוך אהל חברו" (רש"י שם), ואז "עלה בלבו [של בלעם] שלא לקללם" (רש"י שם). היינו, שהבין, שבמצב כזה, שישראל חיים בצניעות מירבית, גם אם יזכיר את חטא העגל, לא תחול עליהם הקללה, כי צניעותם "מחביאה" אותם ושומרת עליהם.
3. כפי שמפורש בפרשת מטות לגבי בנות מדין: "הנה היו לבני ישראל בן בר בל עס, למסר מעל בה' על דבר פער, ותהי המגפה בעדת ה'" (במדבר לא, טז).
4. ואמרו בשם הג"ר ישראל מסלנט זצ"ל, שאם שילש בעבירה, כבר אינה נדמית לו כהיתר, אלא נעשית לו כמצוה...
5. אמנם הקב"ה הוא זה ששם דברים אלו בפיו של בלעם, ואולם בלעם הוסיף להם כונה רעה משלו, וכפי המבואר כאן למעלה. ואולם ה' ששם דברים אלו בפיו של בלעם, התכוין כמובן לדבר אחר, וכפי שבאר הנצי"ב ב"העמק דבר", וז"ל: "לא הביט און ביעקב וגו', כי האון שיש ביעקב אינו בעצם מושרש בלב יעקב... אלא כמו שאדם רוצה לעשות און ע"י רוח שטות וכיוצא בזה". והיינו, שחטא של אדם מישראל לעולם אינו חטא בעומק, אלא חיצוני ומקרי בלבד, ובהבטה פנימית - אין כאן חטא בעצם. ולכן אין החטא גורם לסלק מאיתם השכינה, וכמבואר בסוף הפסוק: "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישאאל - ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו".
6. חונכים שאחראים עליו.